

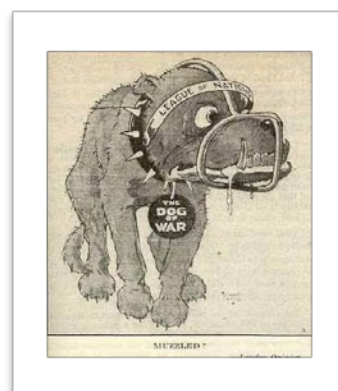
Політика «умиротворення» агресора та її крах

На цій карикатурі зображено пса на прізвисько «Ліга Націй» з довгими та гострими іклами й доволі загрозливої статури. Щоправда, паща пса закута намордником...

Адольф Гітлер
фюрер Німеччини

Як ви вже зрозуміли, сьогодні ми продовжуємо говорити про беззубість чи ба намордника на писку Ліги Націй, який стримував її від активних дій проти агресивної політики Адольфа Гітлера у Європі. У попередньому конспекті ми вже дещо розкривали це питання, але сьогодні детальніше поговоримо про політику «умиротворення» агресора за рецептом європейських лідерів.

Карикатура «Пес війни»

Причини політики «умиротворення»

1**Адольф Гітлер**

Європейці та американці захоплювалися ним і вважали його ідеї прогресивними. Генрі Форд і Гуго Босс підтримували його фінансово.

2**Армія**

Збройні сили Великої Британії та Франції не були готові до війни й не мали реальних ресурсів для захисту Європи. Натомість гітлерівська Німеччина нарощувала озброєння.

3**Версальський договір**

Петензії Гітлера щодо несправедливості Версальського договору здавалися багатьом справедливими.

4**Мир**

Британці та французи прагнули миру й не підтримали б свої уряди щодо питання початку війни з Німеччиною.

5**Радянський Союз**

Британський та французький уряди сподівалися, що сильна Німеччина стане стіною, яка зупинить експансію Радянського Союзу.

Для початку варто зазначити, що уряди Великої Британії та Франції не могли вдатися до крайніх заходів. Їхнє населення виступало категорично проти будь-яких воєнних дій, адже щойно лишень розібралися з наслідками Першої світової.

Також Європа ще не оговталася після світової економічної кризи. Тому уряди змушені були думати про подолання її наслідків усередині країн, а не активно займатися зовнішньополітичними проблемами. У цих умовах єдність європейських держав тріщала по швах. Вони відчайдушно боролися за ринки збуту — це було питанням виживання.

Великою проблемою для Європи став відхід від справ США, які у 1935 році самоізолювалися від проблем, що виникали поза їхніми межами. Таким чином була втрачена єдність Ліги Націй, і роль дипломатичного миротворця в регіоні перебрала на себе Велика Британія.

І Британія, і її партнери з числа європейської політичної еліти на початку не вбачали в Гітлері загрози безпеці регіону, а тим паче світу. Його ідеї щодо встановлення історичної справедливості вважалися логічними і європейці навіть симпатизували їм. Сильний лідер десь там, де нас немає, сприймався круто, але собі такого не хотіли.

До того ж зміцнення Німеччини французам та британцям здавалося вигідним: вона могла стати бар'єром для просування на захід Радянського Союзу.

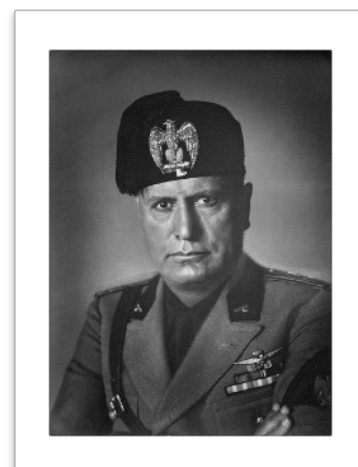
Як бачимо, неправильно оцінені ризики. Лідери найвпливовіших держав до останнього вважали, що контролюють ситуацію і зможуть на неї впливати.

В умовах світової економічної кризи країни значно зменшували витрати на озброєння та модернізацію армії, аби зекономити й вирішити внутрішні проблеми. Тому політика європейських лідерів з угамування агресивних настроїв тоталітарних режимів шляхом поступок пояснювалася радше необхідністю відтягнути час для нарощування потужності армії, аніж бажанням потурати їм.

Доки два яскравих лідери тоталітарних режимів — Гітлер і Муссоліні — рухалися різними шляхами, нічого загрозливого для Європи не було.

Як ви пам'ятаєте з попереднього уроку, у 1933 році Німеччина вийшла з Ліги Націй. Уже наступного року австрійські та німецькі нацисти провели в Австрії спробу державного перевороту та окупації країни. Та проти виступила Італія. Як не дивно, саме Муссоліні не підтримав такого розширення Німеччини. Гітлер чи не вперше й востаннє відступив, не бажаючи воювати з Італією.

Ситуація змінилася, коли Муссоліні окупував Ефіопію і його засудила європейська спільнота. На-

Беніто Муссоліні
дуче Італії

томість Гітлер зайняв його бік й підтримував. З того часу ці двоє утворили справжній тоталітарний дует і гастролювали усією Європою.

Британці намагалися не втручатися в конфлікт із Гітлером навіть після відвертого порушення версальських домовленостей — окупації Рейнської демілітаризованої зони.

Уже навіть Радянський Союз ображено тицяв пальцем у бік Гітлера, але це не переконало уряд Британії перейти до активних дій. Що зробиш, коли їхня армія поступалася за потужністю німецькій і потрібен був час, аби її наздогнати.

Першим актом «умиротворення» агресора став 1935 рік, коли Гітлер оголосив про відновлення обов'язкової військової повинності в Німеччині, що суперечило Версальському договору. Британський уряд вкотре нічого не сказав Гітлеру, побоюючись його виходу з договору про скорочення флоту.

Ще одним актом «умиротворення» можна вважати окупацію Ефіопії Італією. Французи побоювалися, що Муссоліні може об'єднатися з Гітлером в разі військового конфлікту.

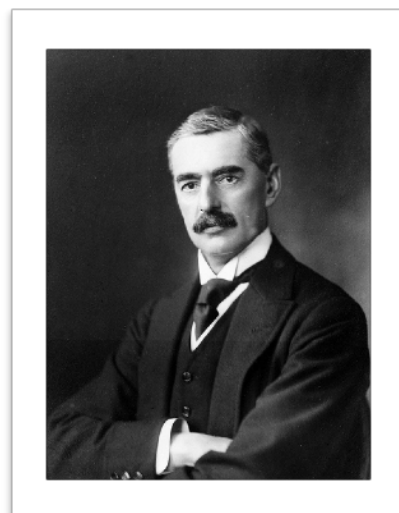
Про Рейнську область ми вже згадували — це теж акт політики «умиротворення».

У 1937 році прем'єр-міністром Великої Британії став Невілл Чемберлен, який був активним прибічником політики «умиротворення». Він стверджував, що Перша світова війна переросла з локального конфлікту в світовий лише через брак комунікації та небажання йти на поступки. Тому вирішив довести не словом, а ділом, що говорить правильні речі.

Та настав 1938 рік, який став кульмінацією політики «умиротворення». Спочатку 12 березня Гітлер без єдиного пострілу приєднав Австрію до Німеччини. А за шість місяців, окрилений успіхом аншлюсу Австрії, накинув оком на Чехословаччину, точніше на Судетську область, заселену переважно німцями. І почав вимагати передання цієї області Німеччині.

Тут-то на арені з'являється Чемберлен. Він домовляється про переговори з Гітлером. Відбувалися вони у три етапи, і з кожним новим раундом апетити й зухвальство фюрера зростали — від автономії Судетської області до повної її передачі Німеччині, а також вимога задовольнити територіальні претензії Польщі та Угорщини.

Після Першої світової Польща мріяла повернути, на їхню думку, несправедливо поділену з чехословаками Тешинську область. Угорці також вважали несправедливим передання південної частини Словаччини та Підкарпатської Русі (це українське Закарпаття) Чехословаччині після війни. Тому обидві країни скористалися моментом і теж стали спільниками

Невілл Чемберлен
прем'єр-міністр Великої Британії

німецького фюрера в розчленуванні Чехословаччини. Фактично і поляки, і угорці стали агресорами, та воліють про це сьогодні не згадувати. Однак їхні територіальні претензії дозволили Гітлеру виправдати анексію Судетів «міжнародним» характером вимог до Чехословацької республіки.

Франція виступала проти виконання таких вимог, оскільки її прем'єр-міністр Даладье здогадувався, що це навпаки надихне Гітлера на нові здобутки. Та Чемберлен не почув ні його, ні аналогічного заклику Радянського Союзу.

29–30 вересня 1938 року відбулася Мюнхенська конференція, яку пізніше називали «мюнхенською змовою». Чеських делегатів до неї не допустили. Гітлер вимагав виконання своїх вимог, стверджуючи, що «це — остання територіальна вимога, яку він висуває у Європі». І це повністю влаштовувало Чемберлена, який хотів зберегти мир для своєї країни, віддавши на потурання інші.

«Мюнхенська змова» не лише призвела до розчленування Чехословаччини, а згодом і до повного її зникнення з мапи світу, а й означала провал політики «умиротворення».

У квітні 1939 року Італія анексувала Албанію і Франція нарешті оголосила про згортання політики «умиротворення» та почала підготовку до війни. Та вже було пізно.

Світлина з Мюнхенської конференції

Завдання

1. Опрацюйте заяву Вінстона Черчілля від 21 вересня 1938 року для преси щодо Мюнхенської угоди і проаналізуйте, чому майбутній прем'єр-міністр Великої Британії категорично виступав проти угоди з Гітлером. Які він наводить аргументи? І чи справдилися його прогнози?

Заява: «Розчленування Чехословаччини під тиском Англії і Франції рівносильно повній капітуляції західних демократій перед нацистською загрозою застосування сили. Такий крах не принесе миру або безпеки ані Англії, ані Франції. Навпаки, він поставить ці дві країни у складне становище. Сама лише нейтралізація Чехословаччини означає звільнення 25 німецьких дивізій, які будуть загрожувати Західному фронту. Крім того, вона відкриє триумфуючим нацистам шлях до Чорного моря. Мова йде про загрозу не тільки Чехословаччині, а і свободі і демократії всіх країн. Думка, наче можна гарантувати безпеку, кинувши малу державу на поталу вовкам, — рокова помилка. Воєнний потенціал Німеччини буде зростати впродовж короткого часу значно швидше, ніж Англія і Франція зможуть завершити заходи, необхідні для їхньої оборони».

2. Складіть блок-схему заходів Великої Британії та Франції, які є проявами політики «умиротворення».

Рекомендовані джерела:

1. Політика умиротворення агресора напередодні Другої світової війни / Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/4Jla5YdKoEQ>
2. Мюнхенська «змова»: зрада заради миру / Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/o-rTuS52u6k>
3. Фільм із циклу «Апокаліпсис»: «Друга світова війна. Агресія» 2011. Документальний фільм. Режисери Ізабель Кларк, Даниель Костелл.